

Gospodarski List.

S PODOBAMI.

Glasiló c. kr. kmetijskega društva v Gorici.

Ureduje: vodja E. Kramer

„Gospodarski List“ izhaja kot priloga „Soče“ dvakrat na mesec in sicer vsak drugi petek. Udje c. kr. kmetijskega društva in naročniki „Soče“ dobivajo list brezplačno; drugače pa stane list na leto 1 gold. 20 kr. — Naročnina naj se pošilja c. kr. kmetijskemu društvu, dopisi pa vodstvu deželne kmetijske šole v Gorici. — Rokopisi se ne vračajo.

Štev. 15.

V Gorici, 12. Avgusta 1887.

Leto VII.

Izredni občni zbor c. kr. kmet. društva
v Tolminu dne 17. julija 1887.

Zborovanje se vrši v dvorani c. kr. okrajnega glavarstva.

Predsednik: Nj. eksc. grof Franc Coronini-Cronberg.

Navzočnih je med 40 in 50 društvenikov in nad 300 drugih poslušalcev.

Predsednik prične zborovanje z naslednjim o-
govorom:

„Ker vidim tukaj zadostno število društvenikov, naznam, da je zborovanje začelo. Štejem si v čast predstaviti slav. zboru gospoda Schaffenhauer-Neyss-a, tukajšnjega okrajnega glavarja kot vladnega zastopnika.“

„Naše društvo je hotelo dati nov dokaz, da skrbi enakomerno za koristi vseh deželnih strani in njih poljedelskih prebivalcev; zato se je pobrigalo, da je zopet enkrat kmetijski shod sklicalo v lepem središču naših gora.“

„V obravnavo je odmenilo taka vprašanja, ktera segajo posebno v gospodarske razmere te deželne strani in o kterih je prav in dobro, da jih resno pretresemo.“

„Se ve, da ne more društvo pri najboljši volji družega storiti, kakor spodbujati, svetovati in podpirati. Ako hočete, da bo kaj uspeha, morate stvar uže sami v roke vzeti in izvršiti.“

„Naj torej današnji dan zatrosi obilo dobrega semena za bogato setev; ob enem pa naj pridobi naše staroslavno domače društvo v Vaših vrstah novih poštenih prijateljev!“

Na to povabi predsednik, naj sedeta kot zaupnika k predsedništvu mizi gg. Ignacij Kovačič, načelnik Tolminskega oddelka kmet. društva in Josip Devetak župan Tolminski.

Preden se prestopi k obravnavi posameznih predmetov dnevnega reda, sprejmó se naslednji novi udje v društvo: Breska Janez posestnik v Sužidu, Brežan Andrej posestnik v Zadlazu, v. č. g. Carli Alojzij župnik pri sv. Luciji, kmetijska municipalna komisija na Reki, občina sv. Lucija, Fon Andrej

posestnik v Smasti, Fon Josip posestnik v Kamnem, Gerželj Ivan šolki vodja pri sv. Luciji, Gregorčič Jakob posestnik v Krnu, Hermanek Artur trgovec v Gorici, Hrast Anton posestnik v Čiginji, Jarc Matija posestnik v Čadrgu, Ivančič Josip c. kr. notar in deželni poslanec v Tolminu, Kadenaro Matej župan v Breginji, Kenda Miha posestnik na Temlinah, Kenda Tomaž posestnik v Bovcu, Kovačič France posestnik v Idriji pri Bači, Krajnc Josip župan v Drežnici, Kunc Ivan župan v Libušnem, Kurinčič Anton župan na Iderskem, Medvež Ivan župan na Livku, Pipa Andrej posestnik v Lubinu, Špehonja Josip župan v Sedlu, Torkar Ivan posestnik v Podbrdem, Urbančič Andrej posestnik v Volčah, Vuga Anton posestnik pri sv. Luciji.

O prvem predmetu dnevnega reda govori g. vodja E. Kramer o živinorejskem stanju na Tolminskem; od ene strani razkriva najnavadnije napake v izrejanji govede, na drugi pa nasvetuje, kako naj se domače pleme zboljša, razumniše redi in ž njim trguje. Glede bikov pa, ki se uvajajo za pleme, predlaga, naj se naredé potrebne stopinje v dosego deželne postave, kakoršna velja na Štírskem, po kterej se bodo smeli rabiti za plemenitev samo za to sposobni, uradoma dopuščeni biki.

G. Klavžar meni, da je stvar prevažna, nego bi se moglo uže danes meritorično sklepati o njej; on priporoča, naj se g. Kramerjev predlog izroči društvenemu glavnemu odboru, da ga vzame v pretres in stavi o njem svoje predloge.

Zbor sprejme ta predlog.

G. Kramer govori dalje o sirarskih in mle-karskih zadrugah, poudarja njihovo korist in priporoča, naj se kmetovalci družijo, da bodo dobivali boljše pridelke ter prodajali svoje blago po viših cenah.

Za njim govori g. E. Klavžar o zavarovanji domače živine zoper škodo, ktero trpi živinorejec, kedar mu poginejo živali vsled bolezni ali drugih nesreč. (Govor je priobčen na drugem mestu). On predlaga, naj izreče občni zbor, da se o tej zadevi popolnoma vjema z menenjem in postopanjem glavnega društvenega odbora, kteri naj bi si prizadeval

Priloga „Soči“.

doseci, da se ustanovi deželna zavarovalnica za govedo in da se po posebni deželni postavi naloži živinorejcem dolžnost, da zavarujejo svojo živino.

Predlog obvelja.

O 3. točki izrazuje g. E. Kramer svoje misli o sadjereji na Tolminskem priporočevaje, naj bi se za nasade skrbneje odbirale dobre, za kupčijo sposobne sadne vrste, kakoršne se posebno prilegajo podnebnim in zemljišnim razmeram teh krajev.

On nagovarja, naj bi se izmed Tolminskih društvenikov ustanovlil odsek, kateri bi odbral take sadne vrste in za to skrbel, da se jamejo povsod zasajati.

Slednjič razlaga, kako koristne so sadne sušilnice, kakoršne se zdaj izdelujejo in obljubi, da hoče eno prihod. meseca avgusta poslati g. oddelčnemu načelniku Ign. Kovačiču na Most, kder jo bodo posestniki lahko ogledali in se prepričali o njenej dobroti.

Ko so na vrsti razni predlogi, oglasi se za besedo gosp. učitelj Vrtovec. On naglašja korist in potrebo kmetijskega poduka; pravi, da imajo učitelji, kateri žive med kmetovalci in so z njimi v vsakdanji dotiki, najlepšo priliko, v tem oziru vgodno vplivati, če so sami dobro podučeni v kmetijstvu. Ker podeluje vis. kmet. ministerstvo večkrat podpore za kmetijske, učiteljem ljudskih šol odmenjene tečaje, meni on, da bi bilo prav in dobro, ako bi tudi vis. dež. zbor dovoljeval v enak namen podpore, da bi se lahko več učiteljev deležilo kmetijskega poduka. — Njegov predlog da bi si kmetijsko društvo prizadelo doseči deželnih podpor v korist učiteljskim kmetijskim tečajem. obvelja enoglasno.

Ker se nihče več ne oglasi za besedo, sklene predsednik zborovanje zahvaljevaje se za obilno vdeležbo.

Zavarovalnice za govedo.

(Govoril E. Klavžar pri obč. zboru v Tolminu).

Nesreče spametujejo človeka; v nesreči se učimo previdnosti, začenjamo misliti in skrbeti, kako bi se v prihodnjih enakih slučajih obvarovali škode, ali kako bi si vsaj olajšali zlé posledke nezgod. Požari in razne druge nesreče so vzbudile misel zavarovanja zoper dotične škode: *zavarovalnice*.

V preteklih letih so goveje bolezni naredile mnogo škode v nekterih vaseh na Vipavskem, spraznile so marsikteri hlev. Rane, ki jih je ta nesreča zasekala nekterim posestnikom, še niso zacepljene in morda ne bodo še dolgo ne. Saj je vsem dobro znano, kako neizmerno težko si opomore kmet, kedar mu pogine goveda. Ta nesreča pa je spravila nektere razumne sosede v Selu pri Čer ničah na noge, da so se začeli posvetovati, kako osnovati društvo za vzajemno pomoč v bodočih enakih slučajih. V ta namen so si načrtali neka pravila, privabili so si somišljenikov v sosednjih vaseh in so potem v nekem shodu v Šempasu razpravljali in dogotovili ista pravila, izvolivši ob enem poseben

odbor, kateri bi imel dalje preskrbeti, česar treba, da se bo moglo društvo na postavni podlagi ustanoviti. Ta odbor je pravila predložil našemu društvu s prošnjo, da bi ga ono v njegovem podjetji podpiralo. Glavni odbor kmetijskega društva je odbraval hvalevredno namero prosilcev — menil je le, da bi bilo bolje, da bi se taka zavarovalnica za govedo ne ustanovila samo za katero deželno stran, ampak da bi se napravila za celo deželo in da bi bili živinorejci po posebni deželni postavi zavezani, zavarovati vsaki svojo živino. V tem zmislu je stvar izročil posebnemu odseku v nadaljno razpravo.

Kolikor sem mogel pozvedeti, obstoji do zdaj v Avstriji ena sama postavno ustanovljena zavarovalnica za živino in ta je: „Vzajemno zavarovalno društvo za živino „Sv. Martin“ v Marienbadu na Českem.

Če sodimo po pravilih, mora to društvo precej obširno biti in uspešno delovati. Pri nas pa bi se zavarovalnica s tako znamenito zavarovalnino, kakor jo določujejo Marienbadska pravila, ne moglo vzdrževati. Tam plačujejo od vsacega odraslega goveda pri prvem zarovanji najmanj po $1\frac{1}{2}\%$ vrednosti v rezervni zalog in po 1% letnine.

Ker velja zavarovanje samo za eno leto, je treba torej plačevati od vsacega goveda najmanj po $2 - 2\frac{1}{2}\%$ vrednosti na leto. Tukajšnji boljši posestniki, kateri imajo po 12, 20 do 30 repov v hlevu, kojih vrednost sega od 1000 — 3000 in več goldinarjev, bi morali po tem takem plačevati po 20 do 70 in več goldinarjev zavarovalnine na leto. To bi bil preobčutljiv davek in dvomim, da bi hoteli naši živinorejci vsako leto segati tako globoko v žep — v namen zavarovanja svoje živine.

Zavarovalnina bi se pa menda lahko zdatno olajšala, ako bi se po menenji našega glavnega odbora ustanovila zavarovalnica obsegajoča celo deželo in obligatorična za vse živinorejce.

V družbi je moč; sé združenimi močmi se lahko veliko več opravi, kakor z razcepljenimi.

Ako bi se hotela ustanoviti zavarovalna društva za posamezne deželne strani ali pokrajine, imelo bi vsako tako društvo svoje upravne stroške, svoje urade in uradno osebje; to bi prizadelo vse skupaj ogromne stroške. Dežela pa že ima svoje urade in uradnike, ima zlasti svojo računijo in denarnico in zadostovalo bi morda, ako bi se za zavarovanjsko poslovanje dodal še en sam sposoben uradnik, kateri bi vodil dotične knjige.

Upravni stroški bi bili za celo deželo skupaj primerno majhni in če pomislimo, da redijo naši živinorejci kakih 60—70 tisoč glav govede in da goveje bolezni zaradi vgodnih klimatičnih razmer pri nas vendar niso prav pogoste — bi se menda opravilo z veliko manjšo zavarovalnino, nego jo plačujejo v Marienbadu. Zraven tega pa moram poudarjati še to, da bi zavarovalnica stoječa v deželni upravi uživala veliko večje zaupanje pri živinorejcih, ker bi bila gotovo tudi zanesljivejša in bi dajala bolj-

še poroštvo za povračilo škod — od kterega si bodi privatnega društva.

Gospod prof. Kramer mi je malo poprej omenil, da na Moravskem imajo uže tako deželno zavarovalnico za živino, ktera prav uspešno deluje in s ktero je ljudstvo prav zadovoljno.

Dobro! Če so jo ustanovili na Moravskem, skušajmo jo ustanoviti tudi pri nas; da si ni naša dežela tako obširna in bogata kakor ona, zadostnje vendar skupno število naše govede za ustanovitev tacega zavoda. Naše društvo, ktero je v svojem nad 100 letnem obstanku uže mnogo storilo za napredek in razvoj našega kmetijistva in sploh za gmotni blagor naše dežele, naj skrbi, da tudi to danes zasejano srnce dozori in obrodi zaželjeni sad.

Dopisi.

Iz Tolmina 3 avg. (Izv. dop.). Zborovanje c. k. kmet. društva dne 17. julija t. l. v Tolminu se je nekako slovesno vršilo. Ko se je ob 8. zjutraj pripeljal prevzvišeni gosp. glavar, pozdravljalo ga je gromenje topičev in naš občinski zastop z gospodom županom na čelu ga je prav dostojno sprejel pri vhodu v trg; pred županovo hišo pa ga je pozdravil gosp. okr. glavar z drugimi gosp. uradniki. Ta dan so od vseh strani naših gora prihiteli župani in drugi veljavni možje pokloniti se preljubljenemu dež. poglavarja — in tudi več deputacij je bilo, ktere so prišle s posebnimi prošnjami v javnih zadevah iskati pri njemu sveta in pomoči. Videli smo zastopnike s Cerkljanskega, z Bovškega, iz Kota, iz Kobarida in iz vseh drugih občin. Vrli Kobaridci so si izbrali ta dan, da so poklonili njegovi ekscelenciji krasno izdelano diplomu častnega občanstva ter izrazili s tem svojo hvaležnost za posebne dobrote skazane Kobariškej občini v zadevi izmočirenja doline med Kobaridom in Staroselom.

Društveno zborovanje je bilo prav zanimivo; toda o tem mi ni govorniti — saj "Gospodarski list" priobči gotovo dotični zapisnik. Naši društveniki in občani so pazljivo poslušali vse obravnave, a posegali niso nič v razgovor, da si bi bil morda marsikdo rad o tem ali onem kaj opomnil. Večini manjka poguma in zgovornosti za to, nekterim morda tudi dobre volje. Sicer pa rase na Tolminskem zanimanje za kmetijski napredek in vprašanja, ktera so bila na dnevnem redu občnega zbora, so zares največe važnosti za našo stran. Da se je oglasilo na Tolminskem toliko novih udov, to je veselo znamenje probujenja; in imena, ktera smo čuli brati, so dobroglasna in dajejo poroštvo, da se je društvo namnožilo z možmi, kteri mu ostanejo zvesti.

Zdaj bo treba skrbeti, da si Tolminski udje združeni s Cerkljani, in Kobariški društveniki združeni z Bovčani izvolijo sposobne in marljive zastopnike v glavni odbor.

Nekaj sem hotel omeniti o uzrokih, ktere je

navedel gosp. ravnatelj Kramer v svojem govoru o tem, da krave na Tolminskem tako pogostoma povrežejo. On je navedel kot glavni in skoro edini uzrok ta, da se rabijo tu večinoma premladi, nezreli, slabotni biki za plemenitev. Mogoče, da tiči tudi v tem kaj krivde, morda celó mnogo. Vendar pa prevladuje tu med živinorejci menenje, da prihaja ta neprilichnost, ktera se če dalje bolj pogostoma prikazuje, od kake kravje bolezni, ali da jo prouzročuje še drugi, do zdaj neznan, ker ne preiskovani uplivi. To menenje zadobiva tem večo moč, ker smo videli tudi take krave povreči, ktere so se oplemenile po izvrstnih bikih, kakor na pr. po jako čilem, odraslem biku g. Kacafure.

Gotovo ste slišali, da hira goveda Idrijskega okraja pod uplivom nezdravih izpuhov tamošnjih tvornic. Skozi muogo let je tam vsaka krava povrgla. Zdaj so napravili nad Idrijo visok dimnik, po kterem se škodljivi izpuhi razganjajo na vse strani — in kakor pravijo, ponehuje bolezen — Jaz si ne drznem izvajati iz te okoliščine nobenega sklepa — vsakakor pa menim, in tega menenja je še mnogo drugih, da bi bilo prav, ako bi slav. društvo tej stvari bolj na dno pogledalo.

In zdaj h koncu.

Ko se je prevz. gosp. dež. glavar popoludne ob 4. pripravljal k odhodu, zbrala se je Tolminska gospoda, zbrali so se zastopniki vseh občin in mnogo družih pred županovo hišo in ko se je vsedel prevzvišeni gost v kočijo, zadonel je iz vseh grl enodušen, presrečen pozdrav „živio“! kteri je bil z obče znano, naravno ljubeznjivostjo odzdravljen.

Iz Kobarida. 8. avg. Kupčija sé sadjem je bila minolo leto na Tolminskem precej oživela, kajti došlo je v okraj na tisoče goldinarjev za sadje. Tudi letos je do sedaj dobro upanje na pridelek sadja, posebno jabolk, češpelj in orehov.

Žalibog, da prvih ni veliko žlahtnih, namiznih jabolk (Tafelobst), marveč slabejših in namešanih vrst, pa prav dobrih za mošt, kakor je pisal strokovnjak iz Klosterneuburga.

Da bo pa mogoče tudi veliko namiznih jabolk, tedaj za kupčijo odbrati, ni dvomiti, ako se sadjerejci po občinah porazumé med seboj, ter enovrstna žlahtna jabolka od drugih ločijo, vsak svoje tako zmeri ali stehta, in vse izroče poštenjaku in ceno ustanove; po prodaji pa si denar v isti meri razdelé.

Tako bi lahko vsaka občina za - se, bolje pa več sosednih občin skupaj, objavilo množino takih odbranih jabolk, ki se tam vdobé, kar bi sicer le nekaj let trajalo, dokler bi se sadjerejci ne poprijeli bolje in jednake vrste jabolk in družega sadja saditi.

Naši tolminski kraji so kakor vstvarjeni edino le za sadje - živino - in gozdorejo, a nikakor ne za poljedelstvo, ker obdelovanje polja prizadeva

po vsem tako velike stroške, da skoro presegajo dohodke, in le v prav dobrih letinah bi zamogel le malokteri gospodar, če ima svoj gospodarski račun, s koncem leta reči: "Moji pridelki dali so mi letos 2 % obresti od kapitala." — Ali ni to žalostno? Obilniši dohodek ima gotovo gospodar, kateri je svoja zemljišča spremenil v deteljišča in celó pustil v travnike in na njih nasadil mnogo plemenitih sadnih dreves — jablan, hrušk in češpelj — saj ta drevesa prav nič ne škodujejo travi. Po takem redi lahko par molznih krav več kakor poprej in vdobiva tako za maslo, sir in verh tega za sadje lep denar, s katerim si lahko nakupi veliko več žita, kakor ga je navadno pridelal, pa še nekaj na glavnico naloži, in namesto 2 % obresti bo gotovo v malo letih lahko računil 10 — 15 % obresti svojega kapitala.

Ker mnogo njih trdé, da sadje obrodi le vsako drugo ali celó tretje leto, moram iz skušnje reči, da to ni po nikakem vselej res, in če se kje godi, ako ni vreme krivo — je sadjerejec sam kriv.

Kdor njivo ne obdeluje, mora gotovo ob času žetve v prazno njivo — plevel — zreti. Jednako je sé sadjerejecem, kateri svojih dreves ne okopava, gnoji in pleve, t. j. obrezuje. Njivi moramo za požeto žito dati novo hrano za nove rastline, zato dajmo tudi sadnemu drevju za novo sadje, novo pa primerno hrano, katero delo stane gotovo veliko manj, nego obdelovanje polja. Po takem bodimo zagotovljeni, da nam bo tudi sadno drevje prav hvaležno.

Sadjerejci na noge! Bliža se zopet čas kupčije sé sadjem in gotovo bo ta tudi letos prav živahna, ker drugod ne bo veliko sadja vsled letošnjih pomladanskih mrazov, kakor imam poročilo v rokah; sicer tudi zdanja suša v nižinah sadju zeló škoduje, kar pri nas, hvala Bogu, do sedaj še ni, ker imamo vreme, če tudi prav vroče vmes, kakor si ga človek sam želi.

Sadjerejec.

Gospodarske novice.

Suša še vedno silno pritiska v Goriški rovanj, v Brdih in na Krasu. Včeraj po noči je sicer v Gorici in bližnji okolici precej deževalo — a le premalo. Videli smo včeraj, da je plug obračal suho zemljo na površje. V naši Furlaniji, posebno pa v Tržiškem in Gradiškem okraji so vsa polja požgana po silnih solnčnih žarkih. Vsi pridelki so pokončani; tudi grozdje je ovenelo in bati se je, da se božja kapljica popolnoma posuši v njem. Na Krasu in v Brdih je skoro enaka in prav malo bolje v Goriški okolici in na Vipavskem.

Letina kaže povsod tako, da ne bo niti ljudem niti za živini potrebnega živeža. Gorska stran pa ima dežja zadosta; polja obetajo lepe pridelke, travniki so po košnji čvrsto ozeleneli in tu pa tam bo tudi kaj sadja. Samo najubožniši Bovški okraj je tepen.

Toča je opravila sama skoro vso jesenko žetev, še celó zakesnelo žito jej je zapalo v plen. Bog pomagaj!

Vrtnarsko društvo na Dunaji bo praznovalo 40 letnico vladarstva nj. vel. presv. cesarja Franca Josipa sé svečano razstavo vrtnarsko-obrtnijskih stvarij in to od 5. do 10. maja 1888.

Živinorejci pozor! V 13. številki „Gospodarskega lista“ smo objavili razglas c. kr. kmet. društva, da je do 15. avgusta t. l. oglašiti se tistim, kateri žele prevzeti ktereга bika Belanskega plemena.

To plemo je odmenjeno za naše gorske kraje, kder je tu pa tam silno potrebno, da se zboljša domača goveda. — Kakor smo pozvedeli, oglasili so se do zdaj samo trije prosilci, dva z Grahovega in eden iz Kanala. — Ker izteka obrok in ker smo slišali na Cerkljanskem in na Bovškem izražati željo po dobrih bikih, opozarjamo s tem živinorejce še enkrat na društveni razglas. Požurite se s prošnjami, da se ne bodete potem, kakor se mnogokrat godi, po krivici pritoževali, da se društvo pri podeljevanji bikov ne ozira pravično na posamezne deželne strani in kraje. Društvo uže skrbi kolikor more, da je vsem pravično in se ozira na istinite potrebe. A največo zaviro mu dela navadno malomarnost kmetovalcev.

Tržne cene

6. avgusta t. l. v Gorici.

	od gold.		do gold.		
Pšenica	100 k.	8	—	8	50
Koruza	"	7	—	7	50
Rž	"	7	—	7	50
Ječmen	"	6	—	6	25
Fižol	"	8	—	12	—
Proso	"	8	—	8	50
Riž (fin)	"	22	—	23	50
Riž navaden	"	19	—	20	—
Riž indijsk	"	14	—	17	50
Seno	"	2	50	2	60
Slama	"	1	70	11	80
Češplje (goriške suhe)	"	—	—	—	—
Breskvice (suhe)	"	—	—	—	—
Fige (suhe)	"	—	—	—	—
Maslo (kuhano)	1 k.	—	85	—	96
Maslo (surovo)	"	—	66	—	70
Sir (navaden)	"	—	100	—	105
Vino črno furlansko	100 litrov	16	—	24	—
Vino črno kraško	"	20	—	36	—
Vino belo Dornber.	"	16	—	22	—
Vino belo briško	"	17	—	20	—